

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Плющ Валентини Анатоліївни
«Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 054 – Соціологія

Актуальність теми дисертації

Незважаючи на численні дослідження, проблема адаптації мігрантів залишається однією з актуальних та постійно еволюціонує у відповідь на нові історичні, глобальні чи локальні виклики та обставини. Однією з найактуальніших міграційних викликів сьогодення виступає війна, що змушує населення масово переселятися в інші країни. Повномасштабне вторгнення Росії на територію України стало причиною масового переселення українців в усі країни світу, посиливши потребу в дослідженні стратегій адаптації українських мігрантів за кордоном, особливо в контексті залучення сучасних теоретичних концепцій.

Особливої уваги серед країн еміграції українців заслуговує Ізраїль як одна з країн постійного проживання українських іммігрантів, незважаючи на складну політичну та етнокультурну ситуацію в країні, звертаючи особливу увагу на етнічні розмежування прибуваючих мігрантів та постійний стан війни, в якому знаходиться Ізраїль. Дослідження стратегій адаптації Плющ В.А. допомагає зрозуміти, як українці інтегруються в ізраїльське суспільство, долаючи мікро- та макрорівневі бар'єри на шляху до успішної адаптації.

Міграційна політика Ізраїлю щодо громадян України є важливим фактором, що впливає на адаптацію мігрантів з України в Ізраїлі. Вивчення цієї теми допоможе краще зрозуміти, як змінився демографічний профіль українських іммігрантів протягом останніх хвиль міграції, і як змінилася міграційна політика країни по відношенню до мігрантів з України. Історія української міграції до Ізраїлю має глибоке коріння, починаючи з 80-х років ХХ століття, але наукове розуміння процесу адаптації мігрантів з України в Ізраїлі є

недостатньо представленим. Отримані наукові дані можуть бути корисними як з теоретичної, так і з практичної точок зору для кращого розуміння структурних та індивідуальних викликів, з якими змушені стикатись сучасні українці в Ізраїлі.

Відтак дослідження дисертації Плющ В.А., що має на меті концептуалізувати детермінанти та особливості динаміки адаптаційних стратегій українських мігрантів в іншокультурному середовищі Ізраїлю в період з 1991 до 2024 року, є актуальним для української соціологічної спільноти.

Наукова обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження

У першому розділі авторка розглядає теоретичні підходи до соціокультурної адаптації мігрантів у рамках існуючих концепцій соціології міграції та аналізує історію детермінант стратегій адаптації мігрантів у крос-культурному середовищі. В розділі представлені та висвітлені існуючі соціологічні визначення та основні моделі адаптації мігрантів. Проаналізовані в дослідженні теорії асиміляції, сегментної адаптації, мультикультуралізму та етнічно-расової стратифікації надають комплексне пояснення адаптаційних стратегій мігрантів до іншокультурного суспільства. Особливу увагу авторкою було приділено аналізу концепції етнічної стратифікації, яка є найбільш релевантною для вивчення особливостей адаптації сучасних українських мігрантів в Ізраїлі.

У другому розділі авторкою розкриті основні етапи адаптації мігрантів до іншокультурного середовища, що мають хвилеподібну динаміку залежно від мікро- та макрофакторів впливу. До мікрофакторів дослідниця відносить суб'єктивний та об'єктивний особистісний капітал мігрантів, питання ідентичності мігрантів, їх рівень освіти та культурної дистанції, наявність економічних та соціальних ресурсів. Серед макрофакторів Плющ В.А. перелічує закритість/відкритість соціальних структур, умови приймаючого середовища та вектор міграційної політики з боку органів влади, як один з визначальних факторів впливу на етапи адаптації мігрантів. Мікро- та макрорівневі фактори, на думку В. А. Плющ впливають на швидкість і успішність інтеграції мігрантів.

Дослідження показує, що державна міграційна політика є одним з ключових факторів успішної адаптації.

У третьому розділі дисертантка на основі авторського емпіричного дослідження здійснює конструювання адаптаційних стратегій сучасних українських мігрантів в Ізраїлі з 1991 до 2013 року та українських біженців з 2014 до 2024 року, що суттєво збагачує емпіричну базу соціології міграції та є джерелом актуальної інформації для подальших досліджень.

Новизна представлених у дисертації теоретичних та/або експериментальних результатів

Авторкою на основі результатів низки соціологічних досліджень вдалося аргументовано і фахово представити концепцію наукового аналізу адаптаційних стратегій українських мігрантів в Ізраїлі з 1991 по 2024 роках, основні інноваційні моменти, якої полягають в наступному:

– вперше запропоновано нову соціологічну модель адаптації мігрантів в іншокультурному середовищі, яка ґрунтується на порівняльному аналізі існуючих соціологічних моделей адаптації, таких як моделі Дж. Беррі та Т. Горовіц, а також пропонує аналіз двох незалежних вимірів адаптації – ціннісного та інклюзивного, що дозволяє авторці виокремити окремі унікальні стратегії адаптації мігрантів – асиміляція, ціннісна інтеграція, інклюзивна інтеграція, мультикультуралізм та сегрегація;

– виявлено зв'язок між міграційною політикою Ізраїлю та адаптаційними стратегіями українських мігрантів, зокрема, для релігійних мігрантів-юдеїв була характерна стратегія асиміляції, тоді як для світських мігрантів – мультикультуралізм, а також встановлено, що міграційна політика для неюдейських мігрантів базується на сегрегації, хоча в залежності від тривалості проживання в Ізраїлі може трансформуватись в інклюзивну інтеграцію;

– досліджено адаптаційні стратегії біженців з України, зокрема тих, хто приїхав до Ізраїлю після 2014 р. в пошуках притулку від війни. Було встановлено, що їх адаптація значною мірою залежала від намірів щодо тривалості

перебування в країні, а також від рішень уряду та судової системи Ізраїлю, які впливали на доступ до роботи, медицини та соціального захисту;

– розширено положення теорій етнічної стратифікації Н. Глейзера та Д. Мойніхана щодо збереження етнічної ідентичності мігрантів, попри зміну поколінь, що підтверджено в контексті української міграції;

– розроблено авторський опитувальник для вивчення адаптаційних стратегій українських мігрантів на базі існуючих методик Дж. Беррі, Т. Горовіц, Є. Головахи та ін.

Дисертаційне дослідження Валентини Плющ вносить значний вклад у розуміння адаптаційних процесів мігрантів в Ізраїлі, а також емпірично доводить значення впливу міграційної політики на процес адаптації, що відображено у висновках до розділів. Загальні висновки є логічними, аргументованими і змістовними, пов'язаними із метою та завданнями дослідження, що дозволяє говорити про наявність в роботі логічного зв'язку між теоретичними та емпіричним розділами.

Практична цінність отриманих результатів

Результати дисертаційного дослідження Валентини Плющ мають прикладний характер, адже:

– розроблена соціологічна модель адаптації може бути використана урядовими установами Ізраїлю для формування більш ефективної міграційної політики з ціллю створення кращих умов для успішної інтеграції сучасних мігрантів з України в суспільство Ізраїлю в контексті врахування їх етнічних та релігійних особливостей;

– знання про особливості адаптації мігрантів та біженців важливі для удосконалення методів соціальної роботи з мігрантами та біженцями;

– результати дослідження можуть бути використані в освітніх програмах для студентів-соціологів, фахівців з міграції, соціальної роботи та державної політики, сприяючи кращому розумінню міграційних та інтеграційних процесів.

Рівень виконання поставлених наукових завдань та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Основні тези і висновки дисертації науково обґрунтовані, відзначаються новизною та демонструють особистий вклад авторки у розвиток наукових досліджень в галузі соціології міграції. Належний рівень виконання наукових завдань дослідження підтверджується аналізом теоретико-методологічних підходів до проблеми адаптації мігрантів, що включає узагальнення та систематизацію теоретичних підходів адаптації мігрантів, мікро- і макрорівневих факторів впливу на адаптаційні стратегії. Дослідження ґрунтується на авторській емпіричній розвідці, що дозволило розкрити взаємозв'язок між динамікою міграційної політики Ізраїлю та адаптаційними стратегіями мігрантів з України в Ізраїлі.

Повнота викладу результатів дисертації в наукових публікаціях здобувача

Наукові публікації авторки представлені у фахових виданнях та відображають основні положення дисертації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано в 13 наукових працях, у тому числі 4 статті у наукових виданнях України категорії «Б», затверджених МОН, як фахові з соціології, 3 статті – в інших фахових виданнях, 6 – тез доповідей та матеріалів конференцій.

Опубліковані матеріали відповідають вимогам пунктів 8-9 Постанови № 44 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. – із змінами, внесеними за Постановою № 507 Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації науково-педагогічних і наукових кадрів» від 03.05.2024 р. і в повному обсязі розкривають основний зміст дисертації.

Структура та оформлення дисертації

Текст дисертації викладений і оформлений відповідно до вимог Наказу № 40 Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. (зі змінами від 12.07.2019 р.) та за змістом відповідає пункту 6 Постанови № 44 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р.– із змінами, внесеними за Постановою № 507 Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації науково-педагогічних і наукових кадрів» від 03.05.2024 р.

Представлена дисертаційна робота характеризується єдністю змісту і засвідчує особистий внесок дисертантки до наукових знань у галузі соціології міграції.

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в представленому тексті дисертації і наукових публікаціях, які висвітлюють основні результати дослідження, не виявлено.

Зауваження та побажання

Позитивно відзначаючи теоретичне наповнення роботи і використання сучасних методологічних підходів та інструментів збору даних, які відкрили нові перспективи в дослідженні адаптації мігрантів необхідно звернути увагу на ряд аспектів дискусійного характеру:

- доцільним було б зробити детальніший аналіз окремих ціннісно-мотиваційних факторів у поведінкових стратегіях українських мігрантів – шукачів притулку від війни, які належать до різних соціальних чи економічних груп, враховуючи значну кількість реалізованих дослідницею інтерв'ю;

- потребує глибшого аналізу вплив глобальних подій останніх десяти років, таких як пандемія COVID-19, війна в Україні та на Близькому сході на новітні адаптаційні практики мігрантів з України в Ізраїлі, що зумовлено

полікризовим характером політичних, економічних та екологічних викликів сучасного світу;

– враховуючи складність вивчення адаптаційних стратегій у сучасному міграційному дискурсі, на наш погляд, робота виграла б, якщо авторський етнічно-стратифікаційний підхід був доповнений концептуальними напрацюваннями в межах мережевого підходу до міграції, що до певної міри дало б можливість чіткіше відслідкувати місце позаетнічних та позаекономічних чинників у творенні мультикультурного середовища сучасного Ізраїлю;

– на наш погляд, доцільно було б окремі схеми та таблиці навести в основному тексті дисертаційної роботи, не виносячи увесь графічний матеріал у додатки. Це, своєю чергою, підкріплювало б й унаочнювало важливі теоретичні положення, узагальнення, висновки, зроблені особисто авторкою.

Наведені зауваження та побажання є дискусійними та не впливають на загальне позитивне враження від роботи і її значущість для розвитку соціології міграції.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Плющ Валентини Анатоліївни «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі» є завершеним, самостійним і актуальним для сучасного українського суспільства, виконаним з використанням фахової термінології, міжнародних і вітчизняних наукових праць і результатів власних емпіричних досліджень. Результати дисертації мають теоретичне та практичне значення, відображені в наукових публікаціях, відповідають вимогам до наукової кваліфікації ступеня доктора філософії, встановлених Постановою № 44 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. – із змінами, внесеними за Постановою №507 Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації науково-педагогічних і наукових кадрів» від 03.05.2024 р.

Дисертантка – Плющ Валентини Анатоліївни заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 054 «Соціологія».

Офіційний опонент:

доктор соціологічних наук, професор,
завідувач кафедри соціології
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Юрій Франкович ПАЧКОВСЬКИЙ

Документ підписано у сервісі Вчасно (продовження)

Відгук офіційного опонента_Ю.Ф.Пачковський.pdf

Документ відправлено: 18:20 02.12.2024

Отримувач документу

Відправник документу

Електронний підпис

18:20 02.12.2024

Ідентифікаційний код: 2291811878

Пачковський Юрій Франкович

Власник ключа: Пачковський Юрій Франкович

Час перевірки КЕП/ЕЦП: 18:20 02.12.2024

Статус перевірки сертифікату: Сертифікат діє

Серійний номер: 382367105294AF970400000061C41600D89B3D02

Тип підпису: кваліфікований